

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / *Received*:19.06.2018 • Kabul Tarihi / *Accepted*: 28.06.2018

Ölüm Algısının “ Yaşam Doyumu ” Üzerindeki Etkisi: Üniversite Örneği

Zeynep ŞAHİN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Düzce Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü-Düzce-Türkiye

ORCID: 0000-0002-7757-1587

Mail Adresi: zeynepsahin.ze@gmail.com

Öz

Ölüm, insanlık tarihi boyunca bir bilinmezlik ve merak konusu olmuştur. Bu sebeple pek çok alanda araştırmacılar ölümle ilgili çalışmalar yapmıştır. Bireylerin ölüm algısının yaşamlarına etkisini ele almışlardır. Bu araştırmada, bir devlet üniversitesinde okuyan, öğrenciler üzerinde ölüm algısının “yaşam doyumuna” ne yönde etkisi olur sorusuna cevap bulunması amaçlanmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Veriler anket tekniği ile elde edilmiştir. Çalışmada farklı demografik özellikteki 402 üniversite öğrenci grubuna anket uygulanmıştır. Anket çalışması sonucunda elde edilen veriler faktör analizi sonrasında gerekli analizlere tabii tutulmuştur. Faktör analizi sonuçlarına göre, öğrencilerin ölüme yönelik algılarını sekiz farklı boyutta ölçebilen bir ölçek kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsan, Yaşam, Doyum, Ölüm, Algı

Effect On The "Life Satisfaction" Of The Death Perception: University Sample

Abstract

Death, uncertainty and throughout human history has been a subject of curiosity. Therefore, researchers working in many fields of death. Death perception of individuals in their own lives they impact. In this study, the perception of how a State University students death "life satisfaction" has an effect on is aimed at answering the question. Quantitative research method was used in the study. The study consisted of students of the University. Data were obtained with survey technique. In this study, different demographic groups of students at the University of 402 properties for a poll. Survey data obtained as a result of analysis of factor analysis are required for later. Factor analysis of students' perceptions of death according to the results of eight different sizes, a scale used to measure.

Keywords: Human, Death, Perception of Death, Life Satisfaction, Life

GİRİŞ

İnsan doğumla ölüm arasında varlığını sürdüren ve ölümü mutlak bir gerçeklik olarak görmek zorunda olan bir varlıktır. Ölüm tarih boyunca insanların temel problemi olarak üzerinde birçok çalışma yaptığı konuların başında yer almaktadır. Buna rağmen tamamen açığa kavuşturulmuş alanlardan biri olamamıştır. Bu alanla ilgili araştırmalar çok eski tarihlere dayanmaktadır. Tüm insanlığa indirilmiş olan Kuran-ı Kerimde; ölümün her canlı için mutlak, vazgeçilmez olduğunu "*Her nefis ölümü tadacaktır.*" İfadeleri ile belirtmiştir.¹ Gerek İslam Dünyasındaki filozoflar gerekse Batı Dünyasındaki filozoflar ölüm, ölüm kaygısı üzerine birçok araştırma yapmış ve üzerine çeşitli eserler bırakmıştır. Yaşam doyumunu üzerine yapılan çoğu araştırmada, ölüm kaygısı ele alınmış fakat ölüm algısının yaşam doyumunu üzerine etkisi pek fazla ele alınmamıştır. Yapılan araştırma ile bu boşluk tamamlanmaya çalışılmıştır.

1930 yıllardan sonra ölüm kavramı bilimsel çalışmalara daha da fazla girmeye başlamıştır (Yaparel, 1998). Yapılan bu çalışma ile Yaşam doyumunu üzerine ölüm algısı etkili midir? Sorusunun cevabı aranmıştır. Bu çalışmada üniversite öğrencileri üzerinde ölüm algısının, yaşam doyumuna etkisinin ne yönde olduğunu saptanmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Öğrencilerin ölümü nasıl gördükleri, görüş ve inançlarının yaşama sevinçlerini ne şekilde etkilediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların ölüm kaygılarının olumlu yahut olumsuz olması yaşama olan doyumunu hangi yönde etkilediğinin sayısal bir kaynağa dönüştürülmüştür.

Yürütülen bu araştırma veri toplama yöntemine göre nicel, veri toplama tekniği açısından ise ampirik bir anket çalışmadır. Kullanılan verinin özelliğine göre birincil veriye dayalı, amaçlarına göre uygulamaya dönük, veri toplama zamanına göre anlık- kesitsel bir çalışma ve denek sayısına göre çok denekli bir çalışma olup, ölçme koşullarına göre gruplar arası bir çalışmadır.

LİTERATÜR TARAMASI

Yaşam Doyumu

Yaşam doyumunu kavramını açıklamak için öncelikle doyumun tanımını yapmamız gerekmektedir. Doyum insan ihtiyaçlarının, gereksinimlerinin ve beklentilerinin tatmin olunacak derecede karşılanmasıdır. Yaşam doyumunu

¹ Sorularla İslamiyet, <https://sorularlaislamiyet.com/her-nefis-olumu-tadacaktır-ifadesi-ayet-midir-yoksa-hadis-i-serif-midir-bu-ifadedeki-nefis-sozunden> (Erişim Tarihi: 06.06.2018)

kavramı ise insanın sahip olduklarıyla beklentilerinin karşılaştırılmasıyla ortaya çıkan sonuçtur.²

Neugarten ve diğerleri tarafından 1961 yılında söz edilen yaşam doyumu kavramı daha sonra pek çok araştırmaya temel oluşturulmuştur.

Yapılan literatür araştırmalarında karşılaşılan ve temel alınan tanımlardan biri şu şekildedir; yaşam doyumu (life satisfaction), Neugarten’e göre kişinin yaşamda ne istediği ile ne elde ettiğinin karşılaştırılmasından elde edilen sonuçtur. Kişinin ruhsal ve toplumsal ilişkilerini etkileyen etmenlerden biri de yaşam doyumudur. Yaşam doyumu ilk olarak 1961 yılında Neugarten tarafından tanımlanmış ve genel olarak kişinin tüm yaşantıdaki doyumu olarak ifade edilmiştir. Ayrıca mutluluk, moral vb. gibi değişik açılardan iyi olma halini ifade eder.³ Yaşam doyumu kavramının açıklayan bir diğer araştırmacı Schmitter’e göre yaşam doyumunun kapsamındaki belirsizlik yüzünden kişiden kişiye göre farklılık gösterebileceğini belirtmiştir.

Başka bir tanımda ise yaşam doyumundan öznel iyi oluşun bilişsel bir bileşeni ve kişinin yaşamıyla ilgili bilişsel yargıları içeren bir kavram olduğu ifade edilmiştir.⁴

Yapılan araştırmalara göre yaşam doyumunu etkileyen iki önemli etken olarak öznel iyi oluş ve yaşam kalitesini ele alabiliriz.

Öznel iyi oluş: Diener’e göre öznel iyi oluş üç ayrı bileşenden oluşmaktadır. Bunlar; olumlu duygular, olumsuz duygular ve öznel iyi oluştur. Olumlu ve olumsuz duygular duygusal boyutu oluştururken yaşam doyumu yargısal boyutu oluşturmaktadır

Öznel iyi olma durumu bireyin kendi bakış açısı ile kendi yaşamını değerlendirmesini kapsamaktadır. Yetim’e göre Öznel iyi olma durumunu bireyin tepkileri ve yargıları ile oluşmaktadır. Pozitif literatürde ise mutluluk kavramı ile ifade edilen öznel iyi olma beklentiye ulaşılması olarak ifade edilmektedir.⁵

Yaşam Kalitesi: Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yaşam kalitesini, “hedefleri, beklentileri, standartları, ilgileri ile bağlantılı olarak, kişilerin yaşadıkları kültür ve değer yargılarının bütünü içinde durumlarını algılama biçimi” olarak tanımlar.

² Tuğba Güngör, **Selçuk Üniversitesi Resim- İş Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin Kaygı ve Yaşam Doyumu Düzeyleri**, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Resim- İş Eğitimi Anabilim Dalı, Konya, 2011.

³ Neugarten, B.L. ve diğ., “The Measurement of the Life Satisfaction”, **Journal of Gerontology**, 1961, pp.134-143.

⁴ Diener Emmons, Subjective well-being, **Psychological Bulletin**, 1984, pp.550.

⁵ Aşkın Keser, **Çalışmanın Anlamı, İnsan Yaşamındaki Yeri ve Yaşam Doyumu Üzerine Bir Uygulama**, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2003.

Yapılan diğer araştırmalara göre yaşam doyumunu yaş, cinsiyet, iş, aile ilişkileri, eğitim, dini inanç ve tutumlar gibi faktörler de etkilemektedir. Fakat yaş, çalışma ve iş gibi kavramların doyumla ya da yaşam doyumuna üzerine etkisinin olmadığı ifade edilmiştir.⁶

Ölüm Algısı

Ölüm ve yaşam birbirinden farklı kavramlar gibi görünürler. Fakat ölüm ve yaşam birbirlerinin tamamlar ve bir bütünü oluşturmaktadırlar. Ölüm, anlamsız mutlak bir sonu değil yaşamın amacıyla ahenkli olduğu görülmektedir.⁷ Tüm canlıların kaçınılmaz sonu ölümdür ve tüm canlılar bir gün ölecektir. Bu nedenle insanoğlu, dünya hayatını sonlandıran bir olgu olan ölüme merak etmiştir. Ölüme farklı anlamlar yüklemiştir.⁸ İnancı olan ya da herhangi bir inancı benimsemeyen insanlar için de ölümün ortak olan anlamları olmaktadır. Örneğin kimse nerede, nasıl, ne şekilde öleceğini bilmemektedir.

Bireylerin ölüme ilişkin tutumları çevrelerinde olan kişilerin ölümleriyle şekillenebilmektedir. İnsanlarda ölüm düşüncesinin oluşması, değişmesi ve gelişmesi çevrelerindeki diğer kişilerin ölümlerinden büyük oranda etkilenmektedir. Ölüm insanın müdahale edebildiği alanının dışında gerçekleşen bir olaydır.⁹

Kendi ölümünü düşünen insanın farklı duygular ve korkular yaşamasına sebep olabilmektedir. Bunlar; acı duyma, bedenini kaybetme, ölüm anında yalnız kalma ve ölüm korkusu gibi duygulardan oluşmaktadır. Tüm bunlar kişide ölümü kabullenmeye ya da tam tersi olarak ölüme meydan okuma gibi davranışlar oluşturabilmektedir.¹⁰

İslam filozoflarına göre kalbin doyum ve akıl, ölüm korkularını yenebilmek için önem taşıdığı savunulmaktadır. Aklın, bilgi ve delillerle korkuları yenebileceğini savunmaktadırlar. Böylelikle insanların ölüm konusunda bilgilendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Literatür taramasında karşılaşılan bilgilere göre dini bilgi, duygu ve inançlar ölümü farklı değerlendirilmesinin temelini oluşturmaktadır. Dinlerin temel inançlarındaki yapı taşları ölüm ve ölümden sonraki hayat olarak ele alınabilir. Semavi dinler için ölüm sonu olmayan bir hayata geçiş, yeni bir başlangıç olarak değerlendirilebilir. Ölüm korkularının

⁶Ünsal Yetim, Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2001.

⁷Zehra Kalaoğlu Öztürk, **Yaşlı Bireylerde Ölüm Kaygısı**, (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi), Çukurova Üniversitesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Adana, 2010.

⁸Kızıler, Hamdi. Ahmed Yesevi’de Ölüm Algısı, **Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi**, Karabük, 2016.

⁹İlhan Topuz, Ölüm Algısı Ölçeği (ÖAÖ) Türkçe Versiyonunun Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması, **Değerler Eğitimi Dergisi**, 2013.

¹⁰Hayati Hökekleli, **Din Psikolojisi**, TDV Yayınları, Ankara, 1996.

verdiği kaygıdan kişinin kendini sıyrılabilmesi için inancın verdiği fikir önem taşımaktadır.¹¹

Ölüm algısı düzeyini belirlemek için ülkemizde ve batı kültüründe farklı ölçekler kullanılmaktadır. Spilka ve arkadaşları tarafından geliştirilen “*Ölüm Algıları Ölçeği*” batı kültüründe kullanılan ölçeklerdendir.¹² Ölçeklerin çeşitli ülke ve kültürlerle göre değişimi yapılmaktadır. Yapılan değişimle ölçeğin uygulanacağı yerin diline, kültürüne ve inançlarına uygun hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Orijinal “*Ölüm Algısı*” ölçeği 43 madde ile oluşturulmuştur. Topuz’un İslam inancı ile örtüştürdüğü “*Ölüm Algısı Ölçeği*” 60 maddelik bir ölçek haline getirilmiştir. Ölçülmek istenen boyutlar;

- Acı ve Yalnızlık: Ölüm, bilincin irademiz dışında kaybedildiği ve acı veren bir olay olarak görülen bu boyutta yalnız kalma korkusu da karşımıza çıkmaktadır. Ölümle ilgili olumsuz oluşan algının bir sebebi de ölümden sonrasında dehşetli bir azabın olacağını anlatılması ölüme acı verici bir olay gibi yaklaşılmasını sağlamıştır. Bu da acı duyma ve yalnız kalma duygularını ortaya çıkarabilmektedir.
- Yaşamın Sonu: Ölçekle ölçülmek istenen bir başka boyutta ise ölüm, hayatın normal ve doğal bir şekilde son bulması anlamını taşımaktadır.¹³
- Bilinmeyen: Bu boyut ölüm için hayatın gizemli ve bilinmez bir şekilde sona ermesi olarak tanımlanıyor. Ölçekte ki maddeler ile hayatın belirsiz ve akıl almayacak bir şekilde sona ermesi üzerine yoğunlaştığı görülmekte.
- Bakmakla yükümlü olduklarını terk etme: Bu boyutta, bakmakla yükümlü olduklarımızın terkinden doğan duygu ve düşünceler vurgulanmakta, aynı zamanda yaşayanları kıskanma görülmektedir.
- Başarısızlık: Ölümün kişisel olarak bir kaybediş ve başarısızlık olduğu üzerine durulmaktadır. Ölüm bir yenilgi, sonu olmayan bir başarısızlık ve çaresizlik olarak görülmektedir.
- Ödüllendirilme: Nasıl ki acı ve yalnızlık boyutunda olumsuz duygulara yer verilmekteyse ödüllendirme boyutu ile de ölümün olumlu olarak algılanması, diğer bir hayata olan inançta ödüllendirilme ve sonsuz güzelliklere ulaşma olarak görülmektedir.

¹¹Ali Ayten, Affedicilik ve Dini Affetme Eğilimi ve Dindarlıkla İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma, **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, İstanbul, 2009.

¹²Faruk Karaca, **Ölüm Psikolojisi**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2000.

¹³ İlhan Topuz, “Ölüm Algısı Türkçe Versiyonunun Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, 2013, s.285-300.

- Umursamazlık: Bu boyutta ölüm, hayatın akışı içinde sıradan, hiçbir önemi olmayan, unutulması gereken bir olay olarak değerlendirilip umursanmamaktadır.
- Cesaret: Bu boyutta ölüm, kişinin ölüm karşısındaki gücünü ve cesaretini gösterme fırsatı olarak değerlendirilmektedir.
- Hatırlatıcılık: Bu boyutta ölüm, yapılan davranışlarından pişman olma ve tövbe etmeyi hatırlatıcı görülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada ölüm algısının yaşam doyumu üzerindeki rolünü belirlemede nicel araştırma yönteminin deneysel boyutunda yer alan çok denekli araştırma yöntemi kullanılarak bir anket çalışmasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu konu ile ilgili veriler anket tekniği ile toplanılmıştır. Toplanan verilerin analizi SPSS 18.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır.

Araştırma Birimi, Evren ve Örneklemi

Yapılan bu araştırmanın evrenini Düzce ilindeki üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Evrende yer alan kişi sayısını belirlemek için Düzce Üniversitesindeki fakültelerin web sayfaları kullanılmıştır. Düzce Üniversitesi, 11.10.2017 tarihli doküman bilgilerine göre evren sayısı 300031'dir.¹⁴

Örneklem kullanılacak evrenin önemli bir parçasıdır. Hem yapılan araştırma için hem de istatistiksel olarak önem derecesi yüksek olmaktadır.¹⁵ Yapılan bu çalışmada kolayda örneklem yöntemi seçilmiştir. Araştırma örneklem sayısının belirlenmesi için Sekaran örneklem sayısını belirleme tablosu kullanılmıştır. Araştırma evreninde yeterli sayı 384'tür. Bu çalışmada ise 402 kişiye ulaşılmıştır.

Araştırmanın Veri Toplama Tekniği ve Süreci

Araştırmada elde edilen bilgiler SPSS programı sayesinde yorumlanmış ve analiz edilmiştir. Verilerin toplanması için bir anket geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Anket soruları öğrencilerin ölüm algısının, yaşam doyumu üzerine olan etkisi hakkındaki düşüncelerinin geniş kapsamlı ve detaylı bir şekilde sorgulayacak şekilde oluşturulmuştur.

Öğrencilerin demografik özelliklerini ölçmek için kategorik ölçekler kullanılmıştır. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerle ilgili özelliklerin tespiti için beşli likert ölçeğinden faydalanılmıştır. Yapılan araştırmada ölçekteki maddelerin

¹⁴ Toplam öğrenci sayısı kapsamında önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri sayıları ele alınmıştır.

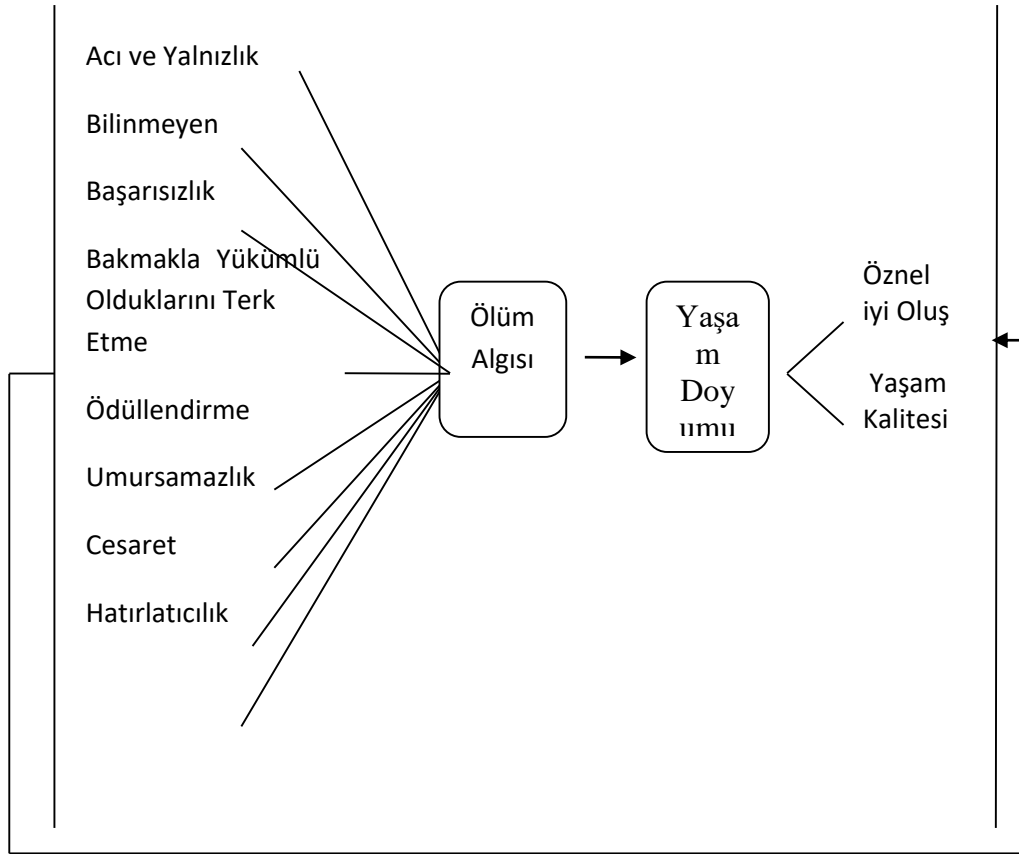
¹⁵ Yaşar Engin Demirali, “Örnekleme”, M.Ü. Atatürk Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı:3, s.111-124.

puanlanması: “Kesinlikle katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Fikrim yok (3), Katılıyorum (4) ve Kesinlikle katılıyorum (5)”, şeklindedir.

Araştırmanın Modeli ve Hipotezler

Literatür taraması sonucunda iki temel değişken ele alınmıştır. Bunlar; ölüm algısı ve yaşam doyumdur. Araştırma modeli iki temel değişkeni ilgilendiren on altı farklı değişkenden oluşmaktadır. Aşağıda temel değişkenler ile temel değişkenlerde etkin rolü olan değişkenlerden bahsedilmiştir. Literatür bölümünde değişken açıklamaları yapılmış ve gerekli bilgiler verilmiştir. Şekil 1’ deki öznel iyi oluş yaşam doyumu boyutlandırılmasında genel bir ifade olarak ele alındığı için çalışmaya bu şekilde katılmıştır.

Şekil 1: Araştırma Modeli.

Her birey için yaşam doyumu ve ölüm algısı farklılık gösterir. Korkuları, beklentileri, duygusal ve bilişsel farklılıkları bu durum için sebep olarak

gösterilebilir. Bu farklılıklar da göz önünde bulundurularak Şekil 1’deki modelle araştırmanın hipotezler oluşturulmuştur. Şekil 1’ e göre hipotezler:

H₁: “Yaşam doyumu; ölüm algısından pozitif yönde etkilenmektedir.” şeklinde oluşturulmuştur.

Her bir öğrencinin öznel iyi oluşu ve ölüm algısı arasında farklı faktörler etkili olmaktadır.

H₂: “Öznel iyi oluş; acı ve yalnızlıktan, doğal sondan, bilinmeyende, bakmakla yükümlü olduklarını terk etmeden, başarısızlıktan, ödüllendirmeden, umursamazlıktan, cesarettten, hatırlatıcılıktan negatif yönde etkilenmektedir.” şeklinde oluşturulmuştur.

Schmitter yaşam doyumu kavramının kişiden kişiye farklı algılanma düzeyine bağlı olarak, kavramın tanımlanmasında ve kapsamının belirlenmesinde belirsizlik söz konusu olduğunu belirtmiştir.¹⁶ Bu bilgiler ışığında;

H₃: “Yaşam kalitesi; acı ve yalnızlıktan, doğal sondan, bilinmeyende, bakmakla yükümlü olduklarını terk etmeden, başarısızlıktan, ödüllendirmeden, umursamazlıktan, cesarettten, hatırlatıcılıktan pozitif yönde etkilenmektedir.” şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada 402 anket formu doldurulmuştur. Ancak dağıtılan anket formlarının 6’sının eksik doldurulmuş ve yanlış doldurulduğu görülmüştür. Eksik ve yanlış doldurulan anket formlarının çıkarılması sonucu analizler gerçekleştirilmiştir. Literatürde ölüm algısı ve yaşam doyumunu bir arada inceleyen az sayıda çalışma bulunabilmiştir. Bu nedenle araştırmanın sınırlılıklarından biri de kaynak sıkıntısı olarak görülmüştür.

BULGULAR

Demografik Bulgular

Katılımcılara ait Tablo 1’ de ki demografik veriler ele alındığında katılımcıların %63’ü kadın, %37’si ise erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların yaşlara göre dağılımı incelendiğinde %43’ünün 17-20, %52’sinin 21-24, %3’ünün 25-28 ve %2’sinin 29 ve üzeri yaşlar arasında oldukları görülmektedir. Katılımcıların eğitim gördükleri fakülteler incelendiğinde %36’sının işletme, %15’inin fen edebiyat, %11’in eğitim, %2’sinin meslek yüksek okulu ve %34’ünün diğer fakültelerden oldukları görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunu %28 ile 1. sınıf öğrencileri, %25 ile 3. sınıf, %23 ile 2.sınıf, %13 ile 4.sınıf ve %11 ile

¹⁶ Aşkın Keser, “ İş Doyumu Ve Yaşam Doyumu İlişkisi: Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, 2005, Sayı:4, s.77-93.

hazırlık sınıfı öğrencileri oluşturmaktadır. Katılımcıların %94’ünün dini inancı İslam, %6’sı ise diğer bir dini inanca sahiptir. Katılımcıların %93’ünün ölümden sonra inancı varken %7’sinin ölümden sonra inancının olmadığı görülmektedir.

Tablo 1: Demografik Bilgiler

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	250	63
	Erkek	146	37
Yaş	17-20	173	43
	21-24	206	52
	25-28	12	3
	29 ve Üzeri	5	2
Bölüm	İşletme Fakültesi	145	37
	Diğer	136	34
	Fen-Edebiyat Fakültesi	61	15
	Eğitim Fakültesi	45	11
	MYO	9	2
Sınıf	1.Sınıf	113	28
	3.Sınıf	98	24
	2.Sınıf	90	23
	4.Sınıf	51	13
	Hazırlık	44	11
Dini İnanç	İslam	373	94
	Diğer	23	6

Faktör Analizi İle İlgili Bulgular

Faktör analizinde bağımlı değişkenler ve bağımsız değişkenler ayrı ayrı ele alınmıştır. Faktör analizi ile ölüm algısını ve yaşam doymu değişimleri kaç faktörün açıklamaya yeterli olduğuna bakılmıştır. Varimax metodu ile faktörlerden değişimler elde edilmiştir. İlk olarak bağımsız değişkene bakılmıştır. Eldeki verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı belirlenmek için KMO ölçümü yapılmıştır. KMO sonucu 0,826 bulunarak verilerin yeterli olduğu anlaşılmıştır. Barlett testi sonucu ,000<0,05 olduğu için anlamlı çıkmıştır. Bağımsız değişkenin açıklanan varyansı 66,441 olarak bulunmuştur. Bağımsız değişkenin frekans analizi sonuçları aşağıdaki tablo 2’de gösterilmiştir.

Ölüm algısı içerisinde ÖA25, ÖA31, ÖA32 ifadeleri birden fazla faktöre yükleme yaptığı için çıkarılmıştır.

Tablo 2: Bağımsız değişken faktör analizi bulguları

FAKTÖR	DEĞİŞKENLER	FAKTÖR ORTAK VARYANSI	FAKTÖR YÜKLERİ	VARYANSLAR	ÖZ DEĞER
Ödüllendirme	ÖA1	,613	,747	12,089	5,453
	ÖA2	,710	,798		
	ÖA3	,668	,801		
	ÖA4	,651	,771		
	ÖA5	,700	,804		
Bakmakla Yükümlü Olduklarına Sorumluluk Yükleme	ÖA6	,648	,789	10,649	4,638
	ÖA7	,775	,861		
	ÖA8	,773	,829		
	ÖA9	,670	,732		
Başarısızlık	ÖA10	,533	,529	8,879	2,162
	ÖA11	,600	,663		
	ÖA12	,638	,675		
	ÖA13	,572	,675		
	ÖA27	,500	,575		
Bilinmeyen	ÖA16	,600	,734	8,349	1,936
	ÖA17	,707	,795		
	ÖA18	,660	,738		
Acı Çekme	ÖA19	,740	,810	7,878	1,482
	ÖA20	,894	,857		
	ÖA21	,793	,832		
Hatırlatıcılık	ÖA22	,782	,855	7,245	1,302
	ÖA23	,770	,847		
	ÖA24	,670	,686		

Cesaret	ÖA14	,560	,-533	7,080	1,211
	ÖA15	,537	,675		
	ÖA26	,673	,742		
Yaşamın Sonu	ÖA28	,500	,651	4,242	1,075
	ÖA29	,752	,813		
	ÖA30	,722	,808		
DEĞERLENDİRME	KMO: ,826. Chi-Square: 4821.1136. Bartlett's Test of Sphericity: ,000. Normalization. Açıklanan Varyans: Toplam: 66,441				

Tablo 3’ de bağımsız değişken olan yaşam doyumunun faktör analizi ile ilgili bulgular yer almaktadır. KMO sonucu 0,852 bulunarak verilerin yeterli olduğu anlaşılmıştır. Barlett testi sonucu ,000<0,05 olduğu için anlamlı çıkmıştır. Bağımlı değişkenin açıklanan varyansı 53,894 olarak bulunmuştur. Yaşam doymumu içerisinde YD2 ve YD5 ifadeleri birden fazla faktöre yükleme yaptığı için çıkarılmıştır.

Tablo 3: Bağımlı değişken faktör analizi bulguları

FAKTÖR	DEĞİŞKENLER	FAKTÖR ORTAK VARYANSI	FAKTÖR YÜKLERİ	VARYANS	ÖZ DEĞER
Öznel İyi Oluş	YD1	,444	,585	33,387	3,716
	YD3	,362	,483		
	YD4	,420	,570		
	YD8	,353	,590		
	YD9	,650	,759		
	YD10	,584	,731		
	YD11	,600	,771		
Yaşam Kalitesi	YD6	,741	,857	20,507	1,134
	YD7	,688	,799		

DEĞERLENDİRME	KMO: ,852. Chi-Square: 969,993 Bartlett's Test of Sphericity: ,000. Normalization. Açıklanan Varyans: Toplam: 53,894
----------------------	--

Betimleyici Bulgular

Değişkenlere ait betimleyici özellikler tablo 5’te gösterilmiştir. Tablo 5 incelendiğinde örneklemdaki öğrenciler en fazla yaşamın sonu (4,4028) ve hatırlatıcılık (4,0505) değişkenlerinde yoğunlaşmaktadır. Değişkenlere ait güvenilirlik katsayıları bağımsız değişken için ,807 iken bağımlı değişken için ,834’tür.

Tablo 4: Değişkenlere ait betimleyici özellikler

Boyutlar	Ortalamalar	Standart Sapmalar	Skewness Değeri
Ödüllendirme	3,7465	,99841	-,717
Bakmakla Olduklarına Yükümlü Sorumluluk Yükleme	3,0701	1,12212	-,128
Başarısızlık	3,0051	1,10107	,010
Bilinmeyen	2,3874	,90206	,506
Acı Çekme	2,3409	1,06429	,466
Hatırlatıcılık	4,0505	,89830	-1,124
Cesaret	3,7702	,97056	-,565
Yaşamın Sonu	4,4028	,75243	-1,713
Öznel İyi Oluş	2,4815	,93979	,576
Yaşam Kalitesi	3,3499	,75113	-,314

Korelasyon Analizi ile İlgili Bulgular

Ölüm algısı ve yaşam doymumu arasındaki ilişkinin derecesini ve yönünü göstermek için korelasyon analizi yapılmıştır. Analize ait veriler aşağıdaki tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5: Korelasyon Analizi Tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ödüllendirme	1									
sorumluluk yüklenme	,421**	1								
bilinmeyen	-,073	,187**	1							
başarısızlık	-,112*	,421**	,296**	1						
acı çekme	-,070	,289**	,391**	,439**	1					
hatırlatıcılık	,408**	,082	-,008	-,199**	-,017	1				
umursamazlık	,135**	,060	,093	,076	,011	,239**	1			

yaşamın onu	,39 4**	- ,03 5	- ,07 2	- ,32 8**	- ,17 7**	,47 3**	,18 8**	1		
yaşamkal itesi	- ,03 8	,01 7	,05 7	,04 6	,04 6	- ,07 6	- ,03 0	- ,10 0*	1	
özneliyio lus	,08 3	- ,01 4	,02 2	- ,09 3	- ,02 8	,13 6**	,04 0	,14 1**	,5 37 **	1

Tablo 5 incelendiğinde; ölüm algısı ve yaşam doyumu alt boyutları arasında düşük düzeyde anlamlılık görülmektedir. Ayrıca ölüm algısı ve yaşam doyumu arasında negatif yönlü ve zayıf bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Ölüm Algısının Yaşam Doymu Üzerindeki Etkisine Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Değişkenler	Yaşam Doymu (Bağımlı Değişken)		
	Beta	T	p
Ölüm Algısı (Bağımsız Değişken)	,262	5,387	,000
Modeller	Model 1		
	R: ,262	R ² : ,069	F: 29,020
			p: ,000

Yukarıdaki tablo 6 incelendiğinde, model kurgularında bağımsız değişken olarak ölüm algısının alt boyutları; ödüllendirme, bakmakla yükümlü olduklarına sorumluluk yükleme, başarısızlık, cesaret, acı çekme, bilinmeyen, hatırlatıcı ve yaşam sonudur. Bağımlı değişkenin alt boyutları ise; öznel iyi oluş ve yaşam kalitesi olarak ele alındığı görülmektedir.

Tablo 6’da ki veriler incelendiğinde, bağımsız değişkeni yani ölüm algısı değişkeni bağımlı değişken olan yaşam doyumu ile düşük düzeyde, pozitif ve

anlamli bir ilişki içinde açıklamaktadır. Bu bulgular ışığında **H₁**: “Yaşam doyumunu; ölüm algısından pozitif yönde etkilenmektedir.” hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 7: Ölüm Algısının Yaşam Doyumu zerindeki Etkisine Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Değişkenler	znel İyi Oluş			Yaşam Kalitesi		
	β	t	p	β	t	p
Bağımsız	,187	3,779	,000	,264	2,123	,034
Modeller	R: ,187 R ² : ,035 F: 14,279 p: ,000			R: ,264 R ² : ,070 F: 29,608 p: ,000		

Tablo 7’de ki veriler incelendiğinde, bağımlı değişkenlerden biri olan öznel iyi oluş bağımsız değişken olan ölüm algısını düşük düzeyde, pozitif ve anlamli bir ilişki içinde açıklamaktadır. Bu bulgular ışığında **H₂**: “znel iyi oluş; acı ve yalnızlıktan, doğal sondan, bilinmeyende, bakmakla yükümlü olduklarını terk etmeden, başarısızlıktan, ödüllendirmeden, umursamazlıktan, cesarettten, hatırlatıcılıktan negatif yönde etkilenmektedir.” hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 8: Ölüm Algısının Kurumsal Yaşam Doyumuna Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Değişkenler	Yaşam Doyumu (Bağımlı Değişken)		
	Beta	T	p
Ölüm Algısı (Bağımsız Değişken)	,262	5,387	,000
Modeller	Model 1 R: ,262 R ² : F: 29,020 p: ,000		

Tablo 8’de ki veriler incelendiğinde, bağımlı değişkenlerden biri olan öznel iyi oluş bağımsız değişken olan ölüm algısını düşük düzeyde anlamlılık ve pozitif yönlü bir ilişki içinde olduğu görülmektedir. Bu bulgular ışığında **H₃**: “Yaşam kalitesi; acı ve yalnızlıktan, doğal sondan, bilinmeyende, bakmakla yükümlü olduklarını terk etmeden, başarısızlıktan, ödüllendirmeden, umursamazlıktan, cesarettten, hatırlatıcılıktan pozitif yönde etkilenmektedir.” hipotezi kabul edilmiştir.

SONUÇ

Katılımcı öğrencilerin çoğunluğunu kadın ve işletme fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrenciler yoğun olarak 1.sınıf ve 21-24 arası öğrencilerden oluşmaktadır.

Ölüm algısını yansıtan sekiz özellik bulunmaktadır. Bunlar ödüllendirme, bakmakla yükümlü olduklarına sorumluluk yükleme, başarısızlık, cesaret, acı çekme, bilinmeyen, hatırlatıcı ve yaşam sonudur. Yaşam doyumu ise 2 özellik etrafında toplanmıştır. Bunlar öznel iyi oluş ve yaşam kalitesidir.

Elde edilen bulgulara dayanarak, ölüm algısının yaşam doyumunu artmasında etkili olduğu söylenebilir. Ancak sonuçlar düşük düzeyde ve zayıf çıkmıştır. Buna sebep olarak kavramların birbirleri içinde aynı anlamlarda olarak düşünülmesi olduğu belirtilebilir. Anket cevaplandırılmasında yapılan ölçeklendirme ile katılımcının cevaplandırması için yeterli olmadığı gözlemlenmiştir.

Yapılan araştırma sonucu yaşam doyumunun ölüm algısından düşük düzeyde de olsa etkilendiği görülmüştür. Yani yaşam doyumu arttıkça ölüm algısının da arttığı görülmüştür. Elde edilen sonuçlar neticesinde yaşam doyumunu doğrudan en fazla etkileyen ölüm algısında ki acı çekme faktörü olarak bulunmuştur. Diğer bir elde edilen veriye göre öznel iyi oluş; ödüllendirme, bakmakla yükümlü olduklarına sorumluluk yükleme, başarısızlık, cesaret, acı çekme, bilinmeyen, hatırlatıcı ve yaşam sonu olan ölüm algısının faktörlerinden negatif yönde etkilenmektedir. Öte yandan yaşam kalitesi ile yaşam doyumu arasında düşük düzeyde pozitif yönde arttığı saptanmıştır. Literatürde de konu ile ilgili kesin bilgilere ulaşmanın güçlüğünden bahsedilmiştir. Yine de öğrenciler üzerinde yaşam doyumunu artırabilmek için ölüm algısını arttırılması gerektiği söylenebilmektedir.

KAYNAKÇA

Aydiner, Berent Burcu. **Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçlarının Alt Boyutlarının Genel Öz-Yeterlilik Yaşam Doyumu ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, 2011.

Bıçakçı, Ulaş. **Paradigma ve Yaşam Kalitesi**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2001.

Ertürk, S. **Eğitimde Program Geliştirme**, Yelkentepe Yayınları, Ankara,1982.

GÜNGÖR, Tuğba. **Selçuk Üniversitesi Resim- İş Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin Kaygı ve Yaşam Doyumu Düzeyleri**, Yüksek Lisans Çalışması, Selçuk Üniversitesi Resim- İş Eğitimi Anabilim Dalı, Konya, 2011.

Hökelekli, Hayati. **Din psikolojisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1996.

- Hökelekli, Hayati. **Ölüm Ve Ölüm Ötesi Psikolojisi**, Dem Yayınları, İstanbul, 2008.
- Karaca, Faruk. **Ölüm Psikolojisi**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2000.
- Keser, Aşkın. **Çalışmanın Anlamı, İnsan Yaşamındaki Yeri ve Yaşam Doyumu Üzerine Bir Uygulama**, Yayınlanmış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2003.
- Keser, Aşkın. “İş Doyumu ve Yaşam Doyumu İlişkisi: Otomotiv Sektöründe Uygulama”, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Cilt:4, Sayı:7, 2005, ss.77-96.
- Safta, Havva, Hülya Uçukoğlu, Gülşen Ulaş Karahmetoğlu ve Derya Esen. “Yaşlılarda Ölüm Kaygısı Düzeyini Etkileyen Bazı Faktörlerin İncelenmesi”, **Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi**, Cilt:2, Sayı:1, 2011, ss.67-79.
- Tarhan, Nevzat. **İnanç Psikolojisi Ruh, Beyin ve Akıl Üçgeninde İnsanoğlu**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.
- Topcu, Ayten K. **Görsel Sanatlar Eğitiminde Bir Öğretim Yöntemi Olarak Yaratıcı Drama**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008.